

კონდიციური მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურების მიზნებისათვის

თუკი იძულებით დადებული გარიგების უკუქცევისას ვალდებული პირია სახელმწიფო, სათანადო მოპასუხეა ის უწყება, რომელიც იყო იძულებით დადებული გარიგების მხარე. საკითხის გადაწყვეტას არ ცვლის ის, რომ ფინანსთა სამინისტროა უფლებამოსილი სახელმწიფოს საფინანსო-საბიუჯეტო საკითხებში.

სკ-ის 54,85-86, 976, 978, 979 მუხლები
 სსკ-ის 85-ე მუხლი

უმენაესი სასამართლოს 2017 წლის 31 იანვრის განჩინება № ას-761-729-2016

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

შსს კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის კაბეთის რეგიონალური სამმართველოს უფროსმა და მისმა მოადგილემ ზეწოლა განახორციელეს მოსარჩელის (შპს-ს) დირექტორსა და დამფუძნებელზე, რის შედეგადაც მოსარჩელის საკუთრებაში არსებული გამზადენი უსასყიდლოდ გადაეცა სახელმწიფოს, კერძოდ, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს. აღნიშნული ქონება სამინისტრომ გაასხვისა. უკანონოდ ჩამორთმეული ქონების დაბრუნების მოთხოვნით წარდგენილი წერილის პასუხად საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს სახელმწიფო ქონების აღრიცხვის ეროვნულმა სააგენტომ მოსარჩელეს აცნობა, რომ გამზადენი გასხვისებული იყო, შესაბამისად, სამინისტრო მოკლებული იყო შესაძლებლობას მიედო გადაწყვეტილება გამზადენის დაბრუნებაზე. მოსარჩელემ სარჩელი აღძრა სასამართლოში საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მიმართ და მოითხოვა ქონების იძულებით გადაცემის შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება. მოსარჩელის განცხადებით, განხორციელებული უკანონო ქმედებების შედეგად მას მიადგა 758 267 ლარის ზიანი, რაც დასტურდებოდა აუდიტორული დასკვნით. შესაბამისად, არსებობდა სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების საფუძველი. მოპასუხეებმა სარჩელი არ ცნეს. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრომ წარდგენილ შესაგებელში განმარტა, რომ იგი მოცემულ საქმეში წარმოადგენდა სსკ-ის 85-ე მუხლით განსაზღვრულ არასათანადო მოპასუხეს და მსგავსი კატეგორიის საქმეებზე არ შეიძლებოდა გაიგივებულიყო სახელმწიფოსთან, ვინაიდან სკ-ის 1005-ე მუხლის ჩანაწერი ავტომატურად არ ადგენდა მიყენებული ზიანის გამო მის პასუხისმგებლობას. მოპასუხემ ასევე მიუთითა, რომ მოსარჩელეს გაშვებული აქვს სასარჩელო მოთხოვნის ხანდამშულობის სამწლიანი ვადა, რომლის ათვლა უნდა დაწყებულიყო იმ მომენტიდან, როდესაც გაფორმდა ჩუქების ხელშეკრულება და დაზარალებულმა შეიტყო ზიანის შესახებ. თბილისის საქა-

ლაქო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა – ბათილად იქნა ცნობილი სახელმწიფო ქონების აღრიცხვისა და პრივატიზების კახეთის სამხარეო სამმართველოსა და მოსარჩელეს შორის დადებული ჩუქების ხელშეკრულება, მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დაეკისრა 671 355 ლარის გადახდა. მოსარჩელეს უარი ეთქვა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსათვის ზიანის ანაზღაურების მიზნით თანხის დაკისრებაზე. პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება გაასაჩივრა ორივე მხარემ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინებით უცვლელად დარჩა თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება. სააპელაციო სასამართლომ დადგინდა, რომ ჩუქების ხელშეკრულების დადებისას მოსარჩელის მიერ გარეგნულად გამოვლენილი ნება არ ასახავდა ნების გამომვლენის ნამდვილ ნებას, რამაც მიუთითებდა ის გარემოება, რომ გარიგება დაიდო საჯარო მოხელის სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების შედეგად. ჩუქების ხელშეკრულების დადების მიზნით მოსარჩელის იძულების ფაქტი კი, სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, გულისხმობს ამავედროულად მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებასაც, რადგანაც ამ დროს ირღვევა საჯარო წესრიგი. სააპელაციო სასამართლომ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს დასკვნა სადავო ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობის შესახებ სკ-ის 54-ე მუხლის მიხედვით.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ ვაფორმებული ჩუქების ხელშეკრულების ბათილობა და აღნიშნული ბათილი გარიგების საფუძველზე მოსარჩელის საკუთრებიდან უძრავი ნივთის გასვლა უდავოდ მეტყველებს, რომ მას, უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებიდან გამომდინარე, უნდა წარმოშობოდა ნივთის უკან დაბრუნების მოთხოვნის უფლება, თუმცა, რამდენადაც მითითებული ნივთის დაბრუნება შეუძლებელია (განკარგულია მესამე პირთა სასარგებლოდ), სკ-ის 979 II მუხლის დანაწესიდან გამომდინარე, უფლებამოსილია მოითხოვოს ნივთის საერთო ღირებულების ანაზღაურება. სააპელაციო პალატამ არ გაიზიარა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს პრეტენზია, რომ ზიანის ანაზღაურება მასთან ერთად უნდა დაკისრებოდა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს. სასამართლომ ყურადღება მიაქცია იმ გარემოებას, რომ საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო სასარჩელო მოთხოვნის (გარიგების ბათილობის) მიზნებისთვის არ წარმოადგენდა გარიგების მხარეს (სკ 54-ე მუხლი) და არც მეორადი მოთხოვნის ნაწილში (ღირებულების ანაზღაურების მიზნებისთვის) მიიჩნეოდა ანაზღაურებაზე ვალდებულ პირად (სკ 976-ე მუხლი). სააპელაციო სასამართლოს განჩინება საკასაციო წესით გაასაჩივრა ორივე მხარემ. მოპასუხის განცხადებით, მოცემულ დავაში იგი არის არასათანადო მოპასუხე, ვინაიდან სარჩელი თანხის დაკისრების ნაწილში მიმართულია არა მის მიმართ, არამედ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს წინააღმდეგ. გასაჩივრებული განჩინებით სასა-

მართლომ მოსარჩელის თანხმობის გარეშე დაადგინა სათანადო მოპასუხე, რითაც დაირღვა სკ-ის 85-ე მუხლის მოთხოვნები. პირველი კასატორის მოსაზრებით, სასარჩელო მოთხოვნა ხანდაზმულია სკ-ის 1008-ე მუხლის შესაბამისად, რომლის მიხედვითაც, დელიქტით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების ხანდაზმულობის ვადაა 3 წელი იმ მომენტიდან, როცა დაზარალებულმა შეიტყო ზიანის ან ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის შესახებ. ამდენად, მოსარჩელისათვის მოთხოვნის ვადის დენა დაიწყო 2010 წლის 3 მაისს, სარჩელით კი მან სასამართლოს მიმართა 2014 წლის 26 მარტს, ე.ი. სამწლიანი ხანდაზმულობის ვადის გასვლის შემდეგ. მოსარჩელემ საჩივარში აღნიშნა, რომ საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო არის სახელმწიფოს საფინანსო-საბიუჯეტო საკითხებში უფლებამოსილი ორგანო, რომელიც განკარგავს საბიუჯეტო სახსრებს, ამიტომ მილსადენის ღირებულების გადახდა მათ სოლიდარულად უნდა დაკისრებოდეთ.

II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება

უზენაესმა სასამართლომ საკასაციო საჩივარი დაუშვებლად მიიჩნია. მოცემულ დავაში დადგინდა ჩუქების ხელშეკრულების იძულების შედეგად დადებისა და მოსარჩელის დაზარალებულად ცნობის ფაქტი, შესაბამისად, აუცილებელი იყო ზიანის ანაზღაურებაზე მავალდებულებელი პირის განსაზღვრა. საკასაციო სასამართლომ დაუშვებლად ცნო მოპასუხე საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს საკასაციო საჩივარი და სრულად გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნები მოცემულ დავაში საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს არასათანადო მოპასუხედ მიჩნევის თაობაზე. კერძოდ, საკასაციო პალატა დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს განმარტებას, რომ სადავო საკითხი, თუ რომელი სამინისტროთი უნდა ყოფილიყო სახელმწიფო წარმოდგენილი, უნდა გადაწყვეტილიყო სკ-ის 54-ე და 976-ე მუხლების სამართლებრივი შინაარსის გათვალისწინებით. ვინაიდან განსახილველ შემთხვევაში არ დგინდებოდა თავდაპირველი მოპასუხის (საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს წარმომადგენლების) მონაწილეობა სადავო გარიგების დადებისას, იგი არ წარმოადგენდა გარიგების მხარეს. შესაბამისად, სარჩელის ორივე მოთხოვნის (როგორც გარიგების ბათილობა, ისე ზიანის ანაზღაურება) მიმართ სათანადო მოპასუხე იყო საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო.

მოთხოვნის ხანდაზმულობასთან დაკავშირებულ სადავო საკითხზე საკასაციო პალატამ მიუთითა უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ განჩინებაზე, სადაც საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ უცილოდ ბათილი გარიგების (საქმის გარემოებების მიხედვით, განხორციელდა იძულების შემადგენლობა ჩუქების ხელშეკრულების დადების მიზნით) მიმართ სამწლიანის ნაცვლად ხანდაზმულობის საერთო - ათწლიანი

ვადა უნდა გამოყენებულიყო. სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო პალატის დასკვნა, რომ სკ-ის 54-ე მუხლის შესაბამისად გარიგების ბათილად ცნობისა და უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე უკუმოთხოვნის მიმართ მოქმედებს ხანდაზმულობის ათწლიანი ვადა. უზენაესი სასამართლოს მითითებით, განსახილველი საკითხის გადაწყვეტის მიზნებისთვის გამოსაყენებელია სკ-ის 54, 976, 979-ე მუხლები, რაზედაც არსებობს მყარად დადგენილი სასამართლო პრაქტიკა.

III. კომენტარი

მთავარი პრობლემა, განჩინების ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, სასარჩელო მოთხოვნის სწორი გააზრებაა. არასწორი იქნებოდა მსჯელობა, რომელიც მოსარჩელეს დაავალდებულებდა მიუთითოს დარღვეული უფლების აღდგენის სწორი ან ყველაზე გამართული სამართლებრივი გზა, თუმცა იმის გარკვევა, რომელს მიანიჭა მხარემ უპირატესობა - სასამართლოს ვალდებულებაა. მოსარჩელე ითხოვდა იძულებით გარიგების ბათილობასა და მიყენებული ზიანის (რომლის მოცულობის განსაზღვრისთვის აუდიტორული დასკვნა ჰქონდა წარმოდგენილი) ანაზღაურებას. თუკი მოსარჩელე ითხოვდა იძულებით გასხვისებული საკუთრების გამო მიყენებული ქონებრივი დანაკლისის შევსებას, სამივე სასამართლოს ინსტანციის მიერ უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების გამოყენება გამართლებელია - მართალია, სასამართლო უფლებამოსილია მიაკუთვნოს მხარეს იმაზე ნაკლები, ვიდრე იყო მოთხოვნილი (ქონებრივი დანაკლისის მოთხოვნა შესაძლოა, გაუტოლდეს ან აღემატებოდეს წანაცვლებული ქონების საერთო ღირებულებას), მაგრამ ეს არ გულისხმობს მოსარჩელისთვის მოთხოვნილზე ნაკლების მიკუთვნების უფლებას სამართალშეფარდების არასწორი პროცესის გამო. განმარტება იმისა, რომ მხარეს ნამდვილად სურდა მხოლოდ დათმობილი ქონების საერთო ღირებულებისა და არა ზიანის ანაზღაურება, სასამართლოს მსჯელობაში მოცემული არ ყოფილა. ამასთან, ზიანის ანაზღაურების ცნების გამოყენება კონდიქციურ ვალდებულებებთან მიმართებაში არასწორია, რასაც სასამართლო არ ითვალისწინებს მოთხოვნის საფუძვლიანობაზე მსჯელობისას.

გარდა ამისა, საკასაციო პალატა იძულებით დადებული გარიგების ბათილობისთვის გამოსაყენებელ ნორმად სკ-ის 54-ე მუხლს მიიჩნევს, რითაც, მისივე თქმით, დადგენილ სასამართლო პრაქტიკას იზიარებს. გარიგების მართლსაწინააღმდეგოდ ან ამორალურად მიჩნევისთვის იძულების შემადგენლობის საკმარის ელემენტად განხილვა გამართლებელია, რადგან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, სკ-ის 81-86-ე მუხლების არსებობა აზრს დაკარგავდა. როდესაც სასამართლო იძულებით დადებულ გარიგებას სკ-ის 54-ე მუხლის მიხედვით (უცილოდ) ბათილად მიიჩნევს, ისიც უნდა განმარტოს, რომელი გარემოება (იძულების

შემადგენლობისგან დამოუკიდებლად) ხდის გარიგებას კანონის დანაწესის/აკრძალვის, საჯარო წესრიგის ან ზნეობის ნორმების საწინააღმდეგოს.

ნინო ქავშბაია

არაბრალეულობის მტკიცების ტვირთი წუნდებული პროდუქტის მიწოდებისას

დამდგარ ზიანში ბრალის არარსებობისა და საპირისპირო გარემოების დამტკიცების ტვირთი მასზედ, რომ ზიანი გამოწვეული იყო არა მიწოდებული პროდუქტის უხარისხობით, არამედ - სხვა გარემოებით, ეკისრება ზიანის მიმყენებელს.

სკ-ის 408, 409, 992, 1009, 1011-ე მუხლები

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2014 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილება №2ბ/3167-13

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

ნინო ქავშბაია

მოსარჩელის ელექტროქსელში მომხდარი ავარიის შედეგად მწყობრიდან გამოვიდა ელექტროქსელი, მრიცხველი და ელექტროტექნიკური მოწყობილობები. მოსარჩელე ელექტროენერგით მარაგდებოდა მოპასუხის მიერ. მოსარჩელემ აღძრა სარჩელი მოპასუხის წინააღმდეგ და მოითხოვა მიყენებული ზიანის ანაზღაურება ინტერნეტ-მოდემის, ელექტროტექნიკური მოწყობილობებისა და მრიცხველის საბალანსო ღირებულების ოდენობით. მოპასუხემ სარჩელი არ ცნო და მიუთითა, რომ ელექტროქსელში მომხდარი ავარია გამოწვეული არ არის მისი ბრალეული ქმედებით. საქალაქო სასამართლომ დააკმაყოფილა სარჩელი და განმარტა, რომ ამ მოცემულობაში იმის დადასტურება, რომ მოსარჩელის კუთვნილი ელექტროტექნიკა დაზიანდა არა მოპასუხის მიერ მიწოდებული ელექტროენერგის უხარისხობით, არამედ მიწოდებული ძაბვის უკუსვლით მოძრაობის მიზეზით, რაც გამოწვეული იყო მეტეოროლოგიური ზემოქმედებით (მეხის ჩამოვარდნა), წარმოადგენდა მოპასუხის მტკიცების ტვირთს. გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა მოპასუხემ იმ არგუმენტაციით, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლომ არასწორად დაადგინა მოპასუხის მიერ უხარისხო ელექტროენერგის მიწოდების ფაქტი. სააპელაციო საჩივრის ავტორის მოსაზრებით, გარდა ამისა, სასამართლომ არასწორად განსაზღვრა ზიანის ოდენობა: მიყენებული ზიანი შეიძლება განისაზღვროს დაზიანებული ტექნიკის აღდგენაზე დახარჯული თანხების პროპორციულად და არა - მათი ღირებულების მიხედვით.

II. სასამართლო მსჯელობის შეჯამება

სააპელაციო სასამართლომ საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმებითა და ახალი გადაწყვეტილების მიღებით ნაწილობრივ დააკმაყოფილა სააპელაციო საჩივარი. სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ მოსარჩელე არაა ვალდებული, ამტკიცოს მიწოდებლის ბრალეულობა პროდუქტის უხარისხობაში, როცა უკვე დადასტურებულია უხარისხო პროდუქტით მიყენებული ზიანის შესახებ გარემოება. პალატამ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მსჯელობა: დამდგარ ზიანში ბრალის არარსებობის მტკიცების ტვირთი და საპირისპირო გარემოების დამტკიცების ტვირთი მასზედ, რომ მოსარჩელის კუთვნილი ელექტროტექნიკა დაზიანდა არა მოპასუხის მიერ მიწოდებული ელექტროენერგის უხარისხობით, არამედ მეტეოროლოგიური ზემოქმედებით (მეხის ჩამოვარდნა), ცალსახად ეკისრებოდა მოპასუხეს, რომელმაც ვერ უზრუნველყო დამდგარ ზიანში მისი მხრიდან ბრალეულობის არარსებობის დადასტურება. ამასთან, სააპელაციო სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია ზიანის პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილებისგან განსხვავებული (შემცირებული) ოდენობა, რამაც მას საჩივრის ნაწილობრივ დაკმაყოფილების საშუალება მისცა.

მწარმოებლის პასუხისმგებლობა წუნდებული პროდუქტისთვის

1. მწარმოებელს პასუხისმგებლობისგან არ ათავისუფლებს ტექნიკური აღჭურვილობის სიძვირე ან/და იშვიათობა, რომლითაც შესაძლებელი იყო წარმოებული პროდუქტის წუნის გამოვლენა პროდუქტის სარეალიზაციოდ გატანის მომენტისთვის.
2. ისეთი პროდუქციის რეალიზაციისას, რომლის ხარისხის სრულყოფილი გამოკვლევა მეცნიერებისა და ტექნიკის არსებული დონის გათვალისწინებით პრობლემურია, მწარმოებელი ვალდებულია, მოხმარებელს მისცეს ინფორმაცია აღნიშნულთან დაკავშირებით და გააფრთხილოს საგარაუდო თანმდევ შედეგებზე, სკ-ის 318-ე მუხლის მიხედვით.

სკ-ის 318, 413, 1009, 1010, 1011-ე მუხლები

სსკ-ის 105-ე მუხლი

„მომხმარებელთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 6 II მუხლი

უმენაესი სასამართლოს 2007 წლის 25 ოქტომბრის განჩინება № ას-296-624-07